СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 168. Джерзи Сити, Н. Дж., четвер, 22. липня, 1926.

VOL. XXXIV. No. 168. Jersey City, N. J. Thursday, July 22, 1926. THREE CENTS

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

МЕЙОР НЮ ЙОРКУ ПРОБУЄ ПОЛАГОДИТИ СТРАЙК НА ПІДЗЕМНІЙ ЗЕЛІЗНИЦІ

НЮ ЙОРК, 20. липня. — Нюйорський мейор Вокер предложив страйкуючим робітникам нюйорської підземної зелізниці Інтерборо та сьому підприємству свої услуги посередника.

Страйкарі, які сього посередництва й домагалися, приняли предложенне мейора, але підприємство на се не згодилося. Підприємство заявило, що воно не буде говорити з юнією страйкарів, бо воно її не признає.

ОБУРЕННЯ СТРАЙКАРІВ НА ПОЛІЦІЮ.

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 20. липня. Громада страйкарів текстильних фабрик так обурилася арештованнем 8 членів страйкових пикет, що вони грозили поліції нападом на поліційну стацію, як арештованих не випуститься. Події случилися під поліційною стацією в Лоді. Страйкарі наконець розійшлися.

СТРАЙКАРІ ИДУТЬ ДО ВЯЗНИЦІ, ЩОБИ ОЩАДИТИ ЮНІЇ ФОНДІВ.

НЮ ЙОРК, 20. липня. — Чотири сотки пикетуючих кравецьких робітників, яких арештовано за масове пикетованне, згодилося не платити грошевої кари, а зате відбути її через відсидженне в вязниці. О се просила їх юнія, яка мусілаби заплатити сю кару, через що її фонди віднеслиби велику шкоду.

ДЕРЖАВИ СВІТА ПРИЙМАЮТЬ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ АМЕРИКИ ДУЖЕ ПОВОЛИ.

ВАШИНҐТОН, 20. липня. — Департамент стейту дістав досі вістки, що лишень три держави, належачі до Ліґи Народів, приняли до відома, а тим самим згодилися, на ревізії (застереження) Злучених Держав, подані при заяві приступлення до світового суду при Лізі Народів. Мається заявити ще 14 держав.

ХАБАРНИЦТВО В МІСЬКІМ УРЯДІ.

НЮ ЙОРК, 20. липня. — На процесі, який тут ведеться проти міських урядників здоровля та продавців фалшованих молочних продуктів, предложено яко докази чеки, які молочарські підприємства платили урядникам здоровля за поверховні розсліди їх продуктів. Чеків досі предложено на 23,000 долярів.

УРЯД ЗДОРОВЛЯ В НЮ ЙОРКУ ОСТЕРІГАЄ ЛЮДИЙ ПЕРЕД БРУДНИМИ ЗАЛИВАМИ.

НЮ ЙОРК, 20. липня. — Нюйорський уряд здоровля видав публичну осторогу до купаючихся перед купелею в заливах Ґрейвсенд, Флашинґ та Джемейка, бо сі заливи занечищені міським брудом, який спливає до сих заливів.

СЕНАТОР ДОМАГАЄТЬСЯ ВИЯВЛЕННЯ ВСІХ „СУХИХ" ФОНДІВ.

КАНЗАС СИТІ, Мезуре, 20. липня. — Сенатор Рід, який обїздить тепер фармерські стейти з політичними промовами, критикував тут сенатовий комітет, котрий робив слідство над прогибіцією, а не допустив свідків на роскриття фактів про давнійші жертви на прогибіційну пропаґанду. Сенатор говорив, що „сухі" повинні сказати виразно, хто своїм грішми піддержував аґітацію за прогибіцією, коли вона ще не була заведена.

ШУКАВ МІЛІОНІВ, ПОМЕР НЕЗАМОЖНИМ.

НЮ ЙОРК, 20. липня. — В суді в Йонкерсі зложено до затвердження тестамент професора Батлера, котрий свого часу вславився тим, що вибирався на чолі великої виправи до Малої Азії на пошукування скарбів богатого короля старовини Креза. Виправа ся зійшла на нічо, бо незадовго вибухла світова війна й на полях, де він почав роскопи, почали битися армії. З тестаменту виходить, що весь маеток сього пошукувача за міліонами виносить 19,000 долярів.

ЯК ВІН СЕ ЗРОБИВ?

НЮ ЙОРК, 20. липня. — В одному місцевому купальняному заведенню продукувався нині індійський факір Раман Бей. Казав він замкнутися в щільно зачинену скриню та вложити її в воду. В ній він перебув там майже цілу годину. Він дає публичний визов усім штукарям відкрити, як він се робить. Досі ще не найшовся ніхто, який доказавби йому, що він обманює.

ПРОПОВІДНИК-УБИЙНИК ХОЧЕ ОСТРОГО ОБЖАЛОВАННЯ

ФОРТ ВОРТ, Тексас, 20. липня. — Проповідник Френк Норис, котрий минувшої суботи вбив купця Чипса, який протестував проти нападів Нориса на мейора міста, видав публичну заяву про сю подію, і заявляє в ній, що він буде домагатися, щоби суд обжалував його за вбийство першого степення, щоби в сей спосіб він мав належиту нагоду боронитися. В своїй ґазеті, яку він видає, проповідник заявляє, що місцеві католики вели проти нього кампанію, до якої прикладав рук мейор.

В СВЯЩЕНИЧІЙ ОДЕЖІ АРЕШТОВАНИЙ ЗА ВБИЙСТВО.

НЮ ЙОРК, 20. липня. — Нині арештовано тут одітого в священичій одежі мущину яких 30 літ, котрого поліція взяла за одного актора, котрий недавно допустився вбийства в Каліфорнії. Коли його арештовано, він збирав жертви на піддержанне католицької церкви в Америці.

МОЛОДИЙ УБИЙНИК.

МИДЕЛТАВН, Ню Йорк, 20. липня. — На приказ прокураторії арештовано нині яко обжалованого за вбивство 15-літнього хлопчину Чарлза Вайза. Мав він убити дня 10. липня дівчину Ніну Вілону. Поліція, одпак, і досі не може сказати, з якого мотиву він її убив.

В ПОЖАРІ ГОТЕЛЮ ЗГИНУЛО 20 ЛЮДИЙ.

ГЕЙНЕЗ ФОЛЗ, Ню Йорк, 20. липня. — Досі стверджено, що в пожарі готелю Твайлайт Ин, втратило життя 20 осіб. Послідна жертва, се 79-літна старуха, яка померла нині в недалекому шпитали, наслідком попарень, які віднесла в пожарі минувшої середи.

ЗНОВА НЕ БУЛО ЗАПОВІДЖЕНОГО КІНЦЯ СВІТА.

ЛОНДОН, 20. липня. — широко розголошене пророцтво священика о. Волтера Віна, котрий говорив, що о годнії 4. сполудня нині буде конець світа, не сповнилося очевидячки, бо хоча годинник на катедрі св. Павла вибив 4. годину, світ істнує далі. „Пророк" вичитав се пророцтво на якійсь египетській піраміді, і запевняв Анґлійців, що вони сповняться.

ПОЛЯКИ ЗАСУДЖУЮТЬ УКРАЇНЦІВ.

Вирок в процесі дванацятки за приналежність до Української військової орґанізації запав 1. липня. ц. р., яким засуджено Дмитра Дубаневича на 8 літ тюрми, Миколу Бігуна на 6 літ, Івана Паславського на 5 літ, Миколу Ясінського на 4 роки, Ярослава Барановського, Романа Барановського, Антона Медвідя і Андрія Олинського, на 3 роки, — разом 35 літ тюрми. Звільнено В. Лупула, А. Стефанишина, В. Шумського і Миколу Ковалиська. Оборона зголосила зажаленя неважности.

ЩО ВКРАДЕНО В ПОЛЬСЬКІМ МІНІСТЕРСТВІ ЗАГРАНИЧНИХ СПРАВ?

Цими днями доконано у Варшаві в міністерстві заграничних справ смілого влому. Невикриті справники добулися в ночі до відділу дипльоматичних курерів і розбивши касу забрали пару мішків з ріжним, як виявилося, змістом, бо побіч грошей були в тих мішках ще дипльоматичні папери, а також, як рідко буває в котрім міністерстві заграничних справ — — женська ґардероба всякого сорта.

НАСЛІДКИ ГРОМУ.

В селі Дратові коло Люблина 24-го травня Гнат Біскупський, побачивши надходячу хмару з громами і блискавицями, пішов зі служницею накрутити свій власний млин (вітрак), аби його буря не повалила. В тій хвилі ударив грім в млин і забив Біскупського, а служницю закопали в землю і життє її вратовано, тільки ноги стратила. Покійник лишив жінку і 4 дітей.

ЧИМ КОШТОМ ВІДБУВАЄТЬСЯ НАПРАВА ПОЛЬСЬКОГО СКАРБУ.

Щоб направити свій скарб, польський уряд найшов ратунок в редукції урядовців. В Олександрівській волости (пов. Рівно) звільнили одного урядовця — Українця. Як зауважили повітовому старості, що в цьому можна помічати політику, то він відповів „в ґміне нема політикі". За деякий час звільнено ще 2-х учителів-Українців. Цікавим є те, що в названій волости є два такі випадки, що учителюють разом жінка й чоловік — Поляки; чому було не позвільняти жінок, а звільняти учителя, що має на свому утриманню цілу родину? Так само в ґміні звільняють урядовця-Українця, а залишають урядовця-Поляка, що має більше як десять десятин землі!

КРАЛИ ЦІЛИМИ РОКАМИ.

Цими днями викрилося, що в державній фабриці тютюну в Заболотові вже від ряду літ невисліджені на разі спеціялісти крали монопольний тютюн і то у великих кількостях. Польські часописи доносять, що це діялося в порозумінні з чинниками, які знаходяться в самій фабриці. Оноді приловлено останній такий транспорт краденого тютюну, який везено в ночі самоходом із Заболотова до Коломиї. До крадіжі вмішаних є також кількох коломийських Жидів.

НАСЛІДКИ ГОРІВЧАНОЇ ЗАБАВИ.

В Санниках, пов. Мостиска, відбулось весілля, на яке прибуло також 15 парубків з сусідного села Стоянця. Горівки було досить, тай забава була горівчана. В часі танцю прийшло до бійки між парубками місцевими, а парубками з Стоянця, і та бійка закінчилась так, що убито на смерть 3 людей, а 5 тяжко ранено. Ранено також і молодого, тому весілля розвязалось, а на місце прибули жандарми і зїхалась комісія судово-лікарська. От, до чого веде нашик селян горівка, без якої темний чоловік не знає забави.

ФАБРИКА ФАЛЩИВИХ ГРОШИЙ В КЕЛҐАРІ.

Поліція найшла в Келґарі один з найбільших складів фалшивих банкнотів у Канаді. Найдено їх на суму два міліони долярів у друкарні Реджіналда Ґерета. Самого Ґерета разом з одним товаришем арештовано день передтим в Вікторії, Б. К., коли старався зміняти фалшиву десятку в одним сторі. При нім найдено фалшивих банкнотів на 15,000 долярів. Повідомлено телеграфічно поліцію в Келґарі і та найшла цілий склад фалшивих банкнотів. Підроблені банкноти були ніби з Монтреальського Банку. Поліція також сконфіскувала форми, котрими друковано банкноти.

ФРАНК ПАДЕ МИМО НОВОГО КАБІНЕТУ. — НЕВДОВОЛЕННЄ В ФРАНЦІЇ РОСТЕ

ПАРИЖ, 20. липня. — Новий кабінет міністрів, зложений Ерріотом, не приніс ніякої поправи в курсі французьких гроший. Наслідком сього невдоволенне в Франції зростає далі, а становище уряду непевне.

Еріо рішився станути перед парляментом завтра сполудня та зажадати вотум довіря. Сього він відай не дістане, бо 251 послів заявилося за зовсім другою орґанізацією кабінету.

Тимчасом у Франції в ріжних місцях повторилися напади на чужих туристів, яких Французи винують за упадок їх гроший. Нападають головно на Американців і Анґлійців.

КЛИЧУТЬ ВІЙСКА НА СТРАЙК У ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 20. липня. — Страйк портових робітників у порті Дінкірк довів до такого напруження, що військова команда вислала туди величезні відділи війска, щоби стерегти виладовування ґазоліни й других необхідних матеріялів.

ЕПИСКОП ЗАКЛИКАЄ НАРІД ДО ПАТРІОТИЧНОГО ДІЛА.

БРУКСЕЛЯ, Бельґія, 20. липня. — Римо-католицький архиепископ Малін видав до римо-католиків пастирського листа, в якім закликає їх до щирої патріотичної праці для вратовання курсу бельґійських гроший. Епископ каже, що ощадність може вратувати курс бельґійського франка.

АНҐЛІЙСЬКА ҐАЗЕТА ПОКАЗУЄ НА НЕПОПУЛЯРНІСТЬ АМЕРИКИ В ЕВРОПІ.

ЛОНДОН, 20. липня. — Анґлійська ґазета Дейлі Нюз виступила зі статею проти Америки, вказуючи на її велику непопулярність в Европі. Ґазета закликає Американців, щоби вони подивилися холодно на факти та пізнали, що Европа не любить їх за їх фінансову силу та за жадання сплати военних довґів.

СТРАХОВИЩЕ НОВОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ ЕВРОПИ.

МОСКВА, 20. липня. — Большевицький уряд у Москві дуже пильно приглядається західній границі Росії, на котрій на його думку лагодиться тепер війна. Польща саме має напасти на Литву, щоби її „прилучити" до Польщі.

За сим насильним прилученнем стоять головно польські католицькі клерикали, з одного боку, а з другого боку литовські клерикали, які воліють віддати свій нарід у неволю Поляків, як датися правити поступовцями самостійної Литви.

Кромі сього польські мілітаристи хотілиби відвернути увагу від скандального нутрішнього стану їх краю.

СМЕРТЬ ДЗЕРЖИНСЬКОГО.

МОСКВА, 20. липня. — Фелікс Е. Дзержинський, предсідатель найвисшої економічної ради советського уряду, помер нині нагло в своїм мешканню в Москві. Причиною смерти була недуга серця. Мав він 49 літ.

Дзержинський, з походження Поляк, вславився вперше яко провідник „чека", жорстокого революційного трибуналу, який безпощадно винищував усіх, яких запідозрівано за ворогування до большевицького уряду або партії. Він сповняв ріжні високі уряди в большевиків.

ПОЛЬСЬКИЙ УРЯД ПЕРЕВОДИТЬ ЧАСТИНУ СВОЄЇ ПРОГРАМИ В СОЙМІ.

ВАРШАВА, 20. липня. — Новий польський уряд потрафив уже перевести частину своєї політичної програми.

Він перепер у соймі зміну конституції польської держави в такому напрямку, що президент буде мати право розвязувати сойм, але лишень один раз у давій справі.

Міністерський кабінет далі обіцює угнетеним Польщею народам рівноправність, і жидівські посли вже йдуть за урядом.

ПУСКАЮТЬ ЖІНКИ НА СТАНОВИЩЕ СВЯЩЕНИКІВ.

ЛОНДОН, 20. липня. — Конференція веслеянських методистів, яка відбувається нині в місті Йорку, постановила дати женщинам право бути проповідниками сеї церкви. Відповідну резолюцію ухвалено по довшій дискусії більшостю 14 голосів.

ЕПИСКОП ПРОТИ „НЕМОРАЛЬНИХ ТАНЦІВ".

МІЛЯН, Італія, 20. липня. — Кардинал Тосі, архиепископ Міляну, видав пастирський лист проти танців за других неморальних обявів, як примір „неприличної одежі". Жінкам, непристойно одітим, мається бороняти вступ до церкви.

ЗАКОННИКИ ВМИРАЮТЬ З ПЕРЕЇДУ.

ВІДЕНЬ, 20. липня. — В старинному монастирі Мерав в австрійськім Тироли святкували законники посвяченне свого нового ігумена з такою самопосвятою, що по бенкеті кількох монахів небезпечно захоріло, а один навіть помер. Межи хорими є самий ігумен.

Монастирський заряд оголосив, що причиною занедужання була застроєна страва, але побожні німецькі селяни з околиці сьому не вірять. Вони бачили сей бенкет, і кажуть, що законники похоріли просто з переїду й перепиття. Декотрі з них і кажуть, що се кара божа за лакімство.

СІЧОВА ІДЕЯ

Дня 3. липня відбулася в льокалю нюйорських „Січей" дискусія на тему „Січова ідея".

З дискусії виходило, що всі присутні погодилися що до того, що сучасна січова ідея є спадкоємницею старої козацької Січи, яка то полишила в історії українського народу так глибокий слід. Давна Запорожська Січ була міцна своєю внутрішньою дисципліною та свідомостю своїх важких обовязків, які на ню покладала ідея оборони української віри та оборони української землі. Сила старої Запорожської Січи була в простоті, ясности ідеї та переняттю ними кождого січовика.

На думку дискутуючих сучасна січова організація повинна мати для успіху своєї праці рівнож таку саму просту, але глибоку ідею. Всі погодилися на тому, що такою ідеєю повинна бути: СУВЕРЕННА И СОБОРНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА. Це ідея, біля якої можна обєднати все свідоме українське громадянство, незалежно від клясового його стану, партійної приналежности, чи політичного та соціяльного погляду. Кожен свідомий Українець-патріот, все одно чи він монархіст, чи республіканець, прагне до здійснення цеї ідеї. Тому зовсім непотрібно вносити як головне завдання Січи вироблення у членів певних політичних чи соціяльних поглядів, бо це лише розбиває єдність в самій „Січи", або відкидає людей, що стоять на иншому політично-соціяльному ґрунті. Кожен січовик може бути яких він хоче соціяльно-політичних поглядів, може належати до якої хоче політичної партії, коби тільки та партія мала у своїй програмі ідею суверенної та соборної України. Поза „Січею" січовик може брати участь у партійному життю своєї партії та провадити навіть міжпартійну боротьбу, але до дСічи" не може й не сміє він вносити своєї партійности ні боротьби.

Лише на таких принципах „Січ" може істнувати й розвиватися, в противному разі буде занепадати, що якраз саме тепер бачимо в Америці.

Внутрішня дисціпліна „Січи" повинна полягати на свідомости кождого січовика взятих на себе обовязків, та на совіснім їх виконанню. Вступаючи до „Січи" кожен повинен розуміти, що він йде на добровільне служення свому народови. А служити свому народови це завдання кождого свідомого, чесного сина народу. Ця служба надзвичайно важка. Вона вимагає багато самопожертви, відданости й праці. Кожен січовик повинен розуміти, що „Січ" обовязує його забути в потребі про свою власну особу та вміти добровільно й сміло підпорядкувати себе цілому, для добра загальної справи.

Дісципліна в „Січи" мусить виробляти в кожного свого члена завзяття, яке вироблюється поволі й роками. Послух і завзяття це ті якости, які можуть виробитися в членах „Січи" лише шляхом довгих і систематичних фізичних вправ. Фізичні вправи не тільки розвивають і укріплюють тіло й дух, але виробляють ще сильну волю.

Взагалі фізичні вправи в життю відограваюгь величезну позитивну ролю. Вони підносять здоровля, працездатність, боєздатність та моральні сили. А тому одним з основних своїх завдань практичної буденної роботи повинна мати „Січ" як найліпше поставлені фізичні вправи.

„Січ" мусить вийти з своїм спортом на ширший міжнародний світ. Спортсмен, що виграє на міжнародніх спортових змаганнях, робить для своєї нації більше розголосу, ніж довгі літа якої иншої пропаґанди. Таку можливість „Січ" не повинна занедбувати, а повинна взятися якраз до орґанізації й розвитку того рода спорту. Добре поставлений і широко розвинутий спорт зробить „Січ" живою, більш цікавою та притягне до неї більшу скількість членів.

Особливо тут в Америці потрібні такі фізичні вправи, бо більшість людей працює при машинах, де рухи тіла завжди зводяться до якої небудь одної частини тіла, полишаючи инші частини спокійними. Це затримує нормальний розвиток тіла, бо ослаблює ті части, що знаходяться в постійнім спокою.

„Січ" повинна звернути як найпильнійшу увагу на культурно-національне виховання своїх членів, а потім й инших громадян. Тому „Січ" повинна орґанізувати ріжні школи, бібліотеки, співучі гуртки, хори, музичні команди, театральні гуртки і т. д. Словом все те, що може бути створене в певнім місті тими силами, які там знайдуться.

Також повинна „Січ" підримувати ріжні культурно-національні орґанізації, що стоять поза „Січею", коли вони національно-патріотичні. „Січ" повинна уряджувати ріжні національні свята, походи і т. д.

Поза американськими завданнями „Січ" має ще завдання допомогати старому краєві. Там багато є інвалідів, що стратили своє здоровля в останній визвольній боротьбі, яким треба прийти з поміччю. В краю є також свої орґанізації, що по свому характеру зближуються до „Січи". Отже й тим орґанізаціям треба иноді пособити. Згодом потрібно орґанізувати січові екскурсії до рідного краю, аби тутешна молодь, що не знає або вже забула той край, з ним ознайомилася. Коли є якісь міжнародні спортові змагання, як от олімпійські, наша „Січ" повинна взяти в ній активну участь, а коли сама не може, так хай дає хоч матеріяльну допомогу тим спортовим командам, що є в краю, а які бажалиб взяти участь в міжнародних змаганнях. В такій справі зверталися до нас з краю декілька разів, але ніхто тим не інтересується. А це в першій мірі справа „Січи".

Так вкоротці можна би начеркнути те, що було піднесене підчас дискусії.

Разом з тим сконстатовано, що за останніх пару років „Січ" в Америці занепадає, бо її праця противна дійсним завданням „Січи". Січову орґанізацію ужито не для тих цілей, для яких вона побудована, а ужито її до політичної пропаґанди ідеї влади одної особи, яка зводиться до пропаґанди за гетьманом Скоропадським. „Січ" перемінилася в гетьманську партію і як партія занепала й почала розпадатися.

Та „Січ" в Америці повинна і мусить жити! Вона повинна і мусить істнувати, як одна з найголовніщих орґанізацій нашої іміґрації! Бо вона виховувала і мусить нам далі виховувати самих ідейних борців за кращу долю нашого народа, за наше взволенне.

КНИЖКА ДЛЯ ЧОЛОВІКА СЕ ТЕСАМЕ, ЩО КОМПАС ДЛЯ КОРАБЛЯ. ВОНА ВКАЗУЄ ЙОМУ ПРАВДИВУ ДОРОГУ СЕРЕД ОКЕАНУ ЖИТТЯ І ХОРОНИТЬ ЙОГО ВІД ПІДВОДНИХ СКАЛ, КОТРІ МОЖУТЬ ЗҐУБИТИ ЧОЛОВІКА НА ЙОГО ЖИТТЕВІЙ ДОРОЗІ.

ПОЕМА ІВАНА ФРАНКА „БОТОКУДИ"

В лютім і марті 1880 року Іван Франко написав невелику поему „Ботокуди". Є се поема сатирична, себто вона має на ціли висмівати злі сторони людий. Звертається вона проти українського духовенства в Галичині. Відомо, не проти всіх священиків, а проти тих, які зі страху перед всякою новиною вчили українських селян лишень річий, потрібних духовенству. Які їх лякали пеклом, як вони хотіли подивитися на ширший світ та подумати, чи не попробуватиб їм піти слідами других, більше розвинених народів. Які їх заголюкували навіть від заходів обєднатися зі своїми братами зза австрійського кордону. Значить, висміває Франко в „Ботокудах" ту верству галицького духовенства, яка боялася говорити народови про його власні сили, а які впирала в нього силою надії на цісарів і царів. Під „Ботокудами" треба отже розуміти те, що ми нині називаємо назвою Рутенців, а передовсім тодішних духовних провідників зі Львова, так званих Святоюрців.

Галичина на погляд заскорузлих рутенських політиків.

Поема немовби написана зі становища Ботокудів. Вона наперед представляє, як виглядав край (Галичина) на погляд сих Ботокудів у 1848 році.

У краю тім живуть прикупі
Всумішку троякі люде:
Неприязні елементи,
Бидло й праві Ботокуди.

Зі становища львівського епископа й каноніків, вірних до рабськости австрійському цісареви, неприязними елементами є очевидно Поляки, які все бунтувалися проти австрійського цісаря, в протиставленню до Рутенців, які під проводом Святого Юра вірно служили австрійському монархови. Про сих Поляків Ботокуди (Святоюрці) мають таке поняттє:

Діл їх якось не видати,
Лиш страшнії чути вісти,
Що всіх правих Ботокудів
Вони раді б в каші ззісти.

Про український знова народ Ботокуди не вважають за відповідне навіть думати:

Бидло— що сказать про нього?
З масти сіре, їсть невпинно
(Як є що), спить, робить, родить,
Ну... і Богу душу винно.

Далі поет представляє, як Бутокуди думають про себе самих:

Але третій люд — герої,
Просвічені, грубо вчені;
Не живляться лободою,
А що-день їдять печені.

Ботокуди, — то підпори,
То стовпи порядку й віри:
Латають усім сумління
А в сорочці роблять діри.

Ботокуди, — то борці:
Бються сміло, мов Горації
За посади, ад'юнктури,
За стипендії та дотації.

Ботокуди — ціцерони,
Ботокуди — то артисти:
Як говорять — то з амвони,
Як співають — акафисти.

Ботокуди — лікарі!
На нервовую дразливість
Бидла мають ліки: піст
І святую стремезливість.

Ботокуди — педагоги:
Щоб у бидла відобрати
Всю охоту до науки —
Требника дають читати.

Ботокуди — мудрі люде!
Що там ваші европейські
Ліберали, націонали!
Кращі в нас свої — рутенські!

Не хвалися ж ти, Европо!
Шкода твоїх праць і трудів!
Що там маєш, те і маєш,
Та не маєш — Ботокудів.

„Добрі й щасливі часи" на думку Рутенців.

Сі святці й герої Ботокуди зітхають за „добрими й щасливими часами" зперед 1848 року, коли вони панували неподільно, коли українських хлопів били пани канчуками, а Святоюрці завязали їм очи так, що вони і не могли навіть подумати, що моглоби бути інакше:

Кажуть люде: зпочатку
Світ тонув у тьмі кромішній;
Зверха уносивсь канчук,
Внизу гнулись душі грішні.

Грішні душі, просте бидло
Гнуло в праці карк свавільний,
А канчук гуляв свобідно,
Лад піддержував суспільний.

І тиша була. Міг кождий
Преприємно проживати,
Хто при свисті канчука
Мав охоту танцювати.

На сі тихі й мирні часи настав страшний 1848 рік, у якому австрійський міністер Стадіон став шукати в Русинах підпору престола проти бунтуючихся Поляків. Цісар дав тоді Русинам дім у Львові, чим поклав основи під Народний Дім, який Франко насмішливо називає Голодним Домом. Не без віденського благословеньства сотворено у Львові Руську Раду, яку Франко в поемі називає Ботокудською Радою. Через те, що та Ботокудська Рада не мала сили станути на власних ногах, але все задивлялася милим очком на австрійського цісаря й цісарський уряд, через те вона й не брала живих соків зі живого народа та з часом перейшла на чисто москвофільську орґанізацію.

І сидить в „Голоднім Домі"
Ботокудська Рада й досі,
Проти мрій, думок, теорій
Сміло голос свій підносить.

Але тихо ясним небом
Сонце радісно пливе, —
В ботокудськім тихім краю
Племя родиться нове,

Племя люте і безбожне,
Що сміється з тих героїв,
Зі стовпів тих ботокудських
І з покори їх старої.

Але біс їм, тим новим!
Не вони нас тут обходять,
А ті древні Ботокуди,
Що діла великі плодять.

Про широку діяльність Ботокудської Ради свідчать найкраще слова її органу, Ботокої Зорі", що виходила в шістьдесятих роках минувшого століття у Львові). Франко в сей спосіб перелицьовує провідні статті сеї Зорі:

„Слава Богу, час минає!
Не то диво, що минає,
А те, що, збудившись раз,
Наш народ вже не дрімає.

Не дрімає і не спить,
А кріпиться і ликує,
Славить Бога і монарха,
З ворохобників кепкує.

Бог нам дав життє й здоровле,
Цар — руїни з академії*),
Ще як би нам хто дав грошей,
То були би ми в Едемі.**)

Ми льояльні! Ми за волю
Шабельками не махали, —
Що дали — ми брали смирно,
Ще й у ручку цілували.

Ми тверді, бо мов скала
Стоїмо на віри ґрунті.
В вірі вся будучність наша,
А не в вільнодумнім бунті.

Ми й учені! Ще дяки
Нас псалтир читати вчили;
З книг святих вся мудрість наша,
І плювать нам на машини!

Ми великі! Сян, і Буг,
І Дністер наш безконечний —
Се границі наші! Тут
Ботокудський край сердечний.

Для своєї вітчини
Ми дамо без тіла душу,
Ми в огонь підем за неї,
В воду, найрадше — на сушу.

Та ж вона, багата й щедра,
Не залишить нас ніколи —
Ми не лишимо її,
Аж доробимось поволи.

Доки молоком і медом
Ти пливеш, наш Рідний Краю,
Доки весело, в достатку
Череди твої гуляють —

Доти й ми усе при тобі,
Невідступні патріоти,
Аж дійдемо ми — до панства,
Ти — до голої голоти".

Боротьба за азбуку.

Та найкраще показався ботокудський світогляд у боротьбі за азбуку. Власне тут виявилося, як Ботокуди, стративши з очий інтерес народа, зійшли на манівці й стали боротися за азбуку тоді, коли треба було боротися за основні, важні, життеві річи. Франко висміває се висування другорядних справ на перший плян життя в отсей спосіб:

О, преславні Ботокуди,
Де ж я гідних слів найду,
Щоб як слід ізвеличати
Вашу першу боротьбу!

Ні давнійше, ні пізніш ви
Не робили стільки гуку,
Як тоді, коли велася
Славна битва за азбуку.

Неприязні елементи,
Люд підступний і завзятий,
Ваші найлюбійші букви
Ъ, ы вам хтіли взяти.

Ба, не лиш ъ, ы, ѣ —
Всю кирилицю забрати
Хтіли, а за те накинуть
Альфабет латинський клятий.

Ще в додатку величались:
„Ми не вороги вам, де там!
Ми лиш просвітити раді
Вас латинським альфабетом.

Та ж слова всі ботокудські
Альфабетом мож писати,
А тоді писання ваші
Буде світ увесь читати".

Але ви, герої добрі,
Не дали сим піддуритись,
Бо то ж вам ішло за теє,
Щоб від всього світа скритись.

„В йорах, ятях" — ви сказали—
„Тут вся наша вартість людська,
Вся будучність, сила, слава,
Вся надія ботокудська!"

І ви сміло піднялися,
Щоб за них до бою стать,
І що-сили закричали:
„Згинем за йори, за ять!"

Ви три дні й чотирі ночі
Ненастанно так кричали,
Тимчасом підпори ваші
Три брошури написали.

В них показано доочне,
Що вся мудрість, всі науки,
Всюди і у всіх народів
Почалися від азбуки,

Що за тим народ усякий
Над всі скарби сього світа
Найвище цінить азбуку,
Бо азбука — то освіта.

Та не тим так Ботокудам
Їх азбука дуже мила,
Але тим ще, що походить
Прямо від отця Кирила.

Правда, що святий Кирило
Ботокудом не родився,
В Ботокудії не був
І для неї не трудився.

Та його азбуки ми
Не повинні відчужитись:
Раз тому, що він святий,
Міг би в небі прогнівитись,
А по-друге, що вона
Тисяч літ уже тріває,
І прекрасно від Римлян
Та Жидів нас віддаляє.
А по-трете, що тоді,
Як її зробив Кирило,
Нею всі слова славянські
Мож було писать, аж мило.

„Ба, що більш, азбука — верх
Всеї мудрости й науки:
Вся наука й мудрість наша
Не йде далі від азбуки,
Хай вам ваші академії,
І гімназії, і школи
Промислові — лиш азбуки
Нам не рушайте ніколи.
Так, не рушайте азбуки
Нам, кирилиці святої!
Ми за ню й на смерть готові,
Ми, азбучнії герої!
А латинських альфабетів
Ми не хочемо і знати,
Злі вони для нас, бо ми
Їх не вміємо читати".

Так твердої сили волі
Вороги злякались куці
І лишили Ботокудів
При їх мудрости й азбуці.

Сваряться Ботокуди й за свою віру, але не за важні річи в людській вірі, не за те, котра релігія веде людий до сили, волі й щастя, але сваряться за обряди: за те, як себе звати: мир православний, чи мир правовірний; як малювати ікони; як будувати вівтарі; чи дзвонити раз чи три рази; чи ставити хрести трираменні, чи однораменні; чи попи мають голитися, чи ходити з бородами; чи треба в церкві дзвонів чи не треба; чи треба нам органів чи не треба; і таке инче. Франко висміває всі сі спори, взаїмні лайки „партій", та ще найбільше взаїмне посуджуванне своїх противників, що їм помагають „неприязні елементи" (Поляки).

(Конець буде).

*) Інститут „Народній Дім" — подарував „Русинам міста Львова" австрійський цісар. Це були звалища давнього університету.

**) В раю.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

А. Каращевич.

ЗРАДНИК.

(З псильогічних домислів).

Всечасно в шумі й тишині
Злорадістю осуди
Регоче пеклом в гамані
Срібний гріш Юди...

В борні, в посіянім зерні,
У величі споруди:
„Не блиски духа ми ясні, —
Ми є плід Юди".

И нема непамяти вині.
Іде.. й неначе люде
На нього пальцем у вікні:
„Отсе — брат Юди". —

В церквах покутничі вогні
Засвітять звідусюди,
А кожна свічечка: „В мені
Є хабар Юди".

Впаде у щасному півсні
До милої на груди,
А з серця в неї: „Щиро? ні:
Цілунок Юди?"

В погірдній вражій гаркотні —
У злости пса із буди:
„Гидо! чому на цім гумні
Твій запах Юди?"

В передостанній метушні
Смертельної зануди,
В душі немовній тяжині —
Се одчай Юди.

В століть пройдешних далині:
„Дітки! ось взір паскуди;
Він жив, і в чистім цім вині
Ськав хмелю Юди!"

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ЦЕНТРАЛІЯ, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 90, подає до відома, що піврічний мітинг відбудеся дня 25. липня, о годині 5-ій пополудни. Кождого члена є обовязок явитися на означений час, бо є важні справи до полагодження, а передовсім 5. липня ми святкували 30-літний ювилей У. Н. Союза, отже відсвяткуймо його дійсно і правдиво в той спосіб, щоби кождий член приввів зі собою по одному новому членови. Є нас в старшім відділі 113, а в молодечім 120; подвіймо сили, а передівсім даймо секретареви роботи, щоби мав що писати. До Союза будеться принимати без вступного, як старших так і дітий. Проситься ще раз всіх прийти, а почуєте, як контроля здасть справозданне. — Теодор Винник, предс.; Мих. Михайлечко, кас.; Іван Чепа, секр.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ. Отсим подаеться до відома всім членам і членкиням Тов. Вільних Козаків, від. 116, що піврічні збори відбудуться в неділю, дня 25. липня, о годині 2-ій пополудни, під ч. 839 South Broad St. На порядку дневнім справозданне контрольної комісії, недокінчені справи з минувшого місяця і ин. Довгуючі члени нехай вирівнають свій довг, в противнім разі будуть суспендовані. Кождий член нехай старається о нового кандидата до козацького коша. Тепер нагода: пікніки, прогульки; тільки для Батька Союза всі враз. — Олекса Михальчишин, предс.; Петро Беркита, кас.; Павло Стадник, секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

В ОБОРОНІ ПРАВДИ.

Читачі української преси в Америці так привикли до часописних лайок і сварок, що більшість з них навіть не береться читати часописних полемік, для яких шкода чорнила і паперу.

Та те, що приходиться нам тепер розбирати як полеміку „Свободи" з „Аерикою", не подібне в нічім до минулого. Це не полеміка осіб, це не лайка і не брехня, особливо, коли ходить о „Свободу". Це говорить тепер „Свобода" з цілого серця народа. Тому з великою увагою і з великим напруженем слідить нарід за тим, щоби правда „Свободи" вийшла горою. Бо коли вже прийшло в нашім народі до таких острих терть, так хай ті тертя хоч раз вийдуть нам на добре, хай нарід знає, хто за ним а хто проти нього. Кождий з нас має свій розум і може тепер розібрати, куди стежка в горох. Др. Назарук накинувся на д-ра Мишугу, що він „їсть епископа", але забув подати „за що їсть і як їсть". „Свобода" тільки зачеркнула те, що відчуває цілий нарід. Коли читачі „Свободи" виступають проти „чайнаменів", то тим самим ще вони не виступають проти філядельфійських сиріток. Зате кривду робить монастиреви сам др. Назарук, коли пише, що тамтуди не вступають з високого роду, а тільки самі „дівки". Ніхто не виступає ні проти сиріт ні проти сестер, але кождий Українець може домагатися того, щоби приміром діти з сиротинця молилися з українських молитвенників.

Ми не хочемо вже більше чути з проповідниць, що „вас не спасе Україна", ми не хочемо, щоби ми виступали як Рутенці, а маємо право домагатися того, щоби епархія поробила всі заходи, щоби наші церкви були українськими, а наша дієцезія українською. Хочемо чути хоч добру волю в тім зглядi, хочемо знати хоч про старання. На ті наші невинні жадання відповідає др. Назарук великою і ученою обороною кацапщини. Ми хочемо, щоби нам ніхто не робив перешкод в святкуванню памяти Івана Франка, а епископ з д-ром Назаруком їх роблять. Ми хочемо явної реформи календара, а її переводять тихо. Ми хотілиб побільшення і поширення допомогової акції для краю, а епископ з д-ром Назаруком її припинюють і руйнують з трудом побудовану народну організацію. Ми хочемо бачити серце в наших філяделфійських духовних провідників, а бачимо тільки визиви, кидані на наші Народні Доми і нарід та раз-у-раз підвисшувані треби. Як бачите, то не о особу тут ходить, але о народні справи. Не особа вас „їсть", а нарід.

Стефан Іраняк,
з Филаделфії, Па.

(Друга подібна допись з Филаделфії походить від „Морачнна").

СЕЛО У КОРІННІЙ ПОЛЬЩІ.

(Вимок з повісти Степана Жеромського „Przedwiośnie").

I.

„Комірники — були то хлопи і їх родини, що не мали зовсім ріллі, а мешкали „кутом" у газдів переважно малорільних, які одначе мали власний клаптик ріллі, власні хати, стодоли і обірчини. Комірники ходили на заробіток до дворів, служили форналів і плугаторів, а також заробляли у богатих хлопів як наймити і парібки, в газдівствах селянських достатних, ліпше ведених і засібних у інвентар. Життя комірників було таке нуждене, що й висловити тяжко. Літом виходили на заробіток в багатші сторони. Колись, перед „великими війнами" мандрували масово за межі Славянщини, до корінної Німеччини, як сезонові робітники. В часі воєн розмножились, наросли і виповнили села і сільця. Війни не витеребили їх, лиш саме розмножили, — нічого їм не придаючи. Чимало з них скервавилось, покрилось ранами і здобуло каліцтво в боротьбі за волю польського народу, а батьківщина, в нову державу переображена, не вспіла ще нічого для них вчинити. занята загальними бідами і постійним змаганнем з внішним ворогом. Ждали терпеливо — живучи у своїх кутах, на чужому припічку, сплячи на лавках і за печею, не маючи власного дому і не маючи зовсім нічого, щоби своїм могли назвати. Була то по селах, серед посідачів і півпосідачів, товпа, многість, загальність. Хитались по дорогах, як діди, товклись по подвірях, плентаючись і не знаючи, о що рук зачіпити. Якже страшною була їх зима! Які жахливі лютилися серед них недуги! Які муки переносили жінки тих паріїв, коли в їх діти вдаряли „корости", або це найстрашніше, що стисне у гортанці і здавить мале дитинятко, наче безмилосердна куна, що витрачує цілі курники пташачих птенців! Крізь шпари у дверях стодолчин приглядався*) старцям і старухам, виволіченим дітьми і здоровими внуками з огрітої хати „на вмертя" в мороз і заметіль — зложеним на снопку клочиння, щоби скорше „дійшли" і не замучували живих, спрацьованих і голодних своїм кашлем, харканням, кровю, або безконечним зойком. Подивляв цю первісну, варварську безмилосердність, яка є неминучою економією життя, життя такого, яке є на селі. — Ось мав перед очима другий бігун**) систем уладження життя людського на світі. Глядячи са скручену старуху, яка на снопку соломи в стодолі, мимо усього, сконати не могла, а жити у тих умовинах не могла рівнож, згадував матір свою***) і її останні години. Там†), у світі, улагдженому після найліпшого суспільного ідеалу, полагоджувалося скорійше, і успішніше помагано смерти. Цезари плентався тепер серед мешканців сіл, приглядався їх роботі і відпочинкові, зазирав у їх горнята, приставлені до чужого огня, досліджуючи, що вони їдять. Перебігав навлоцькі††) ліси, приглядаючися зле живленим підросткам, обдертюхам без штанів, висохлим, схорілим бабуням, як кульками обломлювали сухе гилля, а відтак вязанки його двигали на плечах, упадаючи під тягаром, — воліклись крізь рівнину снігову, щоб у лютий мороз огріти руки і їду зварити при огні святому. Справді, коли гудів суворий польський вихор,— серце йому нераз тріскало. Тріскало так

---

*) Герой повісти, по імени Цезари.

**) Перший бачив щойно у шляхти польської.

***) Померла в большевицькій Росії, в Баку. Хоч багата з роду і по своїм чоловіці, скінчила у крайній нужді.

†) В большевицькій Росії.

††) У Nawłoc-i мешкав шляхтич, в якого домі Цезари гостив.

щиро і глибоко, що власні його турботи примирали".

Так виглядало польське село коло Ченстохови в зимі р. 1920 після опису, який подає славнозвісний польський письменник Стефан Жеромскі у своїй повісти „Пшедвйосьне", той самий Жеромскі, якого похорони ось недавно відбулись у Варшаві коштом Польської Держави. Імя великого письменника дає повну запоруку, що опис є вірний, а річ це певна, що за тих пять останніх літ відносини там не змінились на ліпше, лиш хіба на гірше. І деж є ця висловлювана вищість польської культури над українською, о скільки розходиться о культуру широких мас народа? Не знаю, чи у нашого мужика на селі трапився де такий випадок, щоби здорові діти і внуки в мороз і заметіль виволікали своїх безнадійно недужих батьків і дідів „на вмертя" в тій ціли, щоби скорше „дійшли" і т. д., і т. д.

Я про такі речі у нашого простолюдина ніколи не чував.

І справді, робиться ніяково в душі, коли це читається. Муситься вірити, що це правда, бож за це ручить імя автора, який в польському письменстві має марку небаняку, — а так дуже радби чоловік повірити, що це брехня, бож така етика — це річ не до увірення, гідна хіба африканських дикунів.

Кілько то наплювано нашому народові у вічи, що це народ без культури, народ різунів і т. д. Хай ті „культур-трегери", що беруться його ублагородняти, прочитають собі „Пшедвйосьне" Жеромского і звернуть свої „шляхотні" змагання у бік свого власного простолюдя. Там є що робити і відай на пів століття робити не бракне. У нас, славити Бога, до такого стану ще доволі далеко.

II.

Взагалі цікава це книжка, то „Пшедвйосьне" Жеромського, цікава передусім своєю обєктивністю і справедливістю. Подибується там місця, що неупередженого читача прямо захоплюють своєю безоглядною правдою.

Ось на приклад дискусія на зборах комуністів. Говорить між иншими якийсь Українець (Русін) у вишиваній сорочці.

Він каже (ст. 356—359; вибрані місця наведені тут в дослівному перекладі):

„Вязниці переповнені є арештованими діячами робітничими і діячами народностий гноблених. Чотири тисячі вязнів політичних перебуває у Польщі за решіткою. Умовини, у яких перебувають там ці вязні, в неодному випадку перевисшають ославлені тюрми царські і переображують ці вязниці у місця муки. Свідчать про те численні голодівки, які з року на рік стають частійшими. Голодівки ці нераз кінчатся випадками смерти борючихся вязнів. В часі голодівки дозорці жорстоко бють голодуючих. Зізнанне вимушується при помочі току електричного. Розібрано до нага Никифора Бортначука розпитував током електричним комісар Кайдан.

„Поліція польська примінює ось які тортури: обі руки засуженця сковують разом і поміж них втягають оба коліна. Між руки і коліна всувають залізний друччок, що спричинює, що розпитуваний скручується у колісце. Відтак перевертається жертву на плечі і бється батогом по нагих стопах так довго, що аж ця жертва зімліє. Тоді приводиться її до памяти і починається „розпитку" від початку. Вливається воду струями до горла і носа, аж до удушення засуженця.

„Ковалеві з фільварку Васильківщина, в повіті волковиського, Козловському, звязано руки, всунено між них коліна і вложено між коліна а руки друччок залізний. Два поліціянти брали за друччок, підносили Козловського до гори і розмахнувшися, кидали ним о стіну. Козловський відбивався від стіни мов мяч, падав на підлогу, від якої знову відбивався подібним способом. Процедура тягнулася пятнайцять мінут. Козловський, пущений на волю, помер по трох днях у страшних муках.

„Биття при розпитці палками у пяти, стискання пальців у кліщах, коли поміж пальці вкладається олівці, або инші тверді предмети, вибивання зубів гербовим сигнетом, розгнічування нігтів, побіч „поштивого" старопольського биття по лици хамів і стародавного ломання ребер запятком — це усе є в моді. То є правда! Не досить вам ще? Дамо ще! В селі Дідово, в повіті мінськім, засічено на смерть різками пару вагітних жінок. Ще мало?"

Тих страшних закидів ніхто бесідникові не збиває, а мається враження, що Жеромскі закиди ці лиш для форми вкладає в уста Українця. В суті річи вони пливуть йому самому з глибини душі. Можнаби ще дещо цікавого з цеї книжки тут піднести, але нехай вже це вистане.

МОЙСЕЄВІ НАРОДА.

(В 10-ті роковини смерти).

Я весь вік і весь труд тобі дав
У незломнім завзяттю —
І підеш ти в мандрівку століть
З мого духа печаттю.
(„Мойсей".)

Сорок літ Ти неначе Мойсей
Нас провадив до волі,
В світле царство високих ідей
Духа Правди і Волі.
Ти ізрушив повільний наш ум,
Що в рабстві притупився,
До забутих вже соняшних дум,
Щоб знова запалився.
І нікчемних труслиних рабів
Ти підніс із безодні,
Пригадав їм вільний колись спів
Й ідеали народні.
Й піднялись віковічні раби
І за себе повстали
Й після сну невільної доби
До борби руки зняли.
Із Єгипту ти вивів людей,
Що привикли лиш гнутись,
І на порив величний святий
Вони вспіли добутись.
І за проводом твоїм вони
Та пустинею проби
Йшли — рабів несміливих сини —
Серед сміху і злоби.
Та коли їм в путі до життя
Приходило затяжко,
Не ставало у них завзяття —
І кляли Тебе важко.
Як Єгова рабів досвідчав,
Щоб очистить їх духа,
Хиткий люд у зневіру впадав,
Тратив очі і уха.
Та вкінці Ти народ свій довів
До границь Ханаану.
Та Єгова Тобі не судив
Стать в Сіон ожиданну.
Ти знемігся від трудів борби.
З ворогами й своїми
І упав на порозі доби
Воскресення Вкраїни.
Але всі заповіти Твої
Нову силу в нас влили
Й ми стежеві врагом струї
Йордану переплили
І ворожий сильний Єрихон
Ми взяли в першій ратті
І здавалось, що ось і Сіон
Ми возьмем у завзятті.
Та засильні були вороги,
В нас замало довіря —
Нам не стало сильної ноги
На Сіону узгіря.
Ми в тяжкій боротьбі знемогли,
Бо ще духа хиткого,
І наново рабами стали
Після зриву палкого.
Та Твій дух в наших серцях живе
І гоїть нашу рану —
Принесе нам змагання нове:
Здобуття Ханаану.
Ми здобудем Свободи Сіон
В своїй рідній країні,
Твій святий в наших душах огонь
Верне волю Вкраїні.

Т. Дмитренко.

ПРОФЕСОР БЄ ЗЛОДІЯ.

До дому професора Н. Б. Мекліна у Вінніпегу раненько, 29. червня, зайшов злодій. Пані дому пробудилася, чуючи, що хтось крадькома ходить по хаті. Вона збудила чоловіка і вони пустилися за злодієм, которого професор чіпнув на хіднику на дворі і добре потовк. Він пустив його і дав знати поліції, котра найшла його в корчах, на березі ріки. Його взяли на поліцію, де він є знаний як Френд Бонд. Оскарження проти нього не внесено ніякого і його випущено на волю.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ, А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Микола Чернявський.

ГОРЕ ПОБІДЖЕНИМ.

(Оповідання).

(Продовження) (6)

Опамятався Аркадій тільки на другий день по полудню і згадав, що учора не встиг, як слід подякувати Ганні Петровні за її працю, і йому захотілося зараз же побачити її, побалакати, роспитати, яке враження на неї зробила його гра, її оплески, словом, все те, що вчора було. Захотілось ще раз пережити вчорашний вечір, розмовляючи з людиною, яка почала його дуже цікавити і симпатії до якої він помічав у собі.

Коли він прийшов до протоєрея-благочинного, то побачив, що його там ждали нетерпляче. Ганна Петровна призналась, що вона не спала всю ніч, переживаючи вчорашний вечір, і вона була така схвильована, екзальтована, така молода і вродлива, що Аркадій мов знов учадів, як учора після концерту.

Його оставили обідать, а після обіда він запрохав Ганну Петровну прогулятись по городу.

Вона нишком від його спиталась у матері, і вони пішли.

День був хоч осінній, але чудовий. Повітре було наповнене наркотичними пахощами вялося листя міських садів і блищало срібними нитками летючого павутиння.

Вони ходили по городу, як зачаровані, розмовляли й не могли наговоритись, і обом їм було тісно й душно в городських вулицях. І коли Аркадій запрохав Ганну Петровну проїхатись на звощику в село, де він учителював, подивитись, як він живе, і знов вернутись до вечора в город, то вона, не вагаючись, згодилась на се.

Вони сіли й поїхали.

Їдучи, вони марили, як удвох підуть до консерваторії й будуть вчитись і будуть великими музикантами. Приїхали в село. Аркадій показував їй свою школу, ставок біля неї, церкву — і все було таке гарне, таке вродливе, що очі обох їх не хотіли відриватись од всього того.

Звощика вони пустили на хвилину до його знайомого. А ле він не вертався через годину й дві, і вже почало смеркати.

Ганна Петровна стурбувалась, коли сонце почало сідати за гору й погасло там, то й вона немов погасла. Тепер вона схаменулась: що вона зробила, що скажуть батько й мати, що будуть говорити знайомі, коли дізнаються, як вона їздила „з молодим чоловіком" у двох до його і завидна не вернулась додому... може й на ніч там зоставалась?

Аркадій бігав по селу й шукав звощика і ледве-ледве найшов його край села: він був на підпитку і прохав зостатись ще на хвилину, щоб докінчити з кумом справу.

Але Аркадій сього не дозволив, і вони поїхали.

Приїхали в Клингород уже поночи. Їх шукали скрізь по городу і не знайшли, і вже хтось сказав матері Ганни Петровни, що вона поїхала удвох з якимсь чоловіком за город. Аркадія навіть не попрохали зайти до хати, і що там творилось у хаті, не було відомо нікому, окрім домашніх. Але Аркадій дуже здивувався, коли через тиждень до його в Ступки, де він жив, завітав сам протоєрей, батько Ганни.

Він, як тільки вступив до хати, то зразу сказав, чого приїхав. Діло було в тім, „що він своїм необміркованим вчинком, може без всякої злої думки, ославив на весь Клингород і його повіт мою дочку; коли ви чоловік чесний, то ви мусите з нею оженитись".

Аркадій стерявся з несподіванки, прохав дати часу подумати, хоч тиждень який, і ніхто не напав. Хотів був кинути „і всіх і вся" й утікти з губернії, але, як почув, як батько та мати мучать Ганну Петровну, як її нікуди не пускають, точать її докорами та всякими натяками, то йому стало жалко її... так жалко, як нікого в світі.

Він махнув рукою на будучину, посватався і одружився.

А так як їм двом нічого було їсти в одній школі, а про консерваторію без копійки грошей — тесть не дав ніякого віна — нічого було й думати, то Аркадій знов скорився волі тестя. Той поворожив уже не в консерваторії, а в консисторії, на Аркадію опинилась ряса, і він „приложився к праотцям своїм"...

„І так все в житті робиться: ти хочеш отак робити, а воно он куди повертає!" — з гірким почуттем думав о. Аркадій, сидячи на пні і почуваючи, як холод знов починає брати його крізь намокру рясу за плечі.

Думка про Фергану, про подорож кудись у далекі краї, тепер йому здавалась такою чудною, дивацькою, що він навіть дивувавсь, як могла зародитись у його посивілій голові.

— То дурниця, казна що, — треба дітей та жінку рятувати!

І о. Аркадій разом підвівся з пенька, підібрав знов поли й пішов у той край, де мусів бути город.

Туман стояв і хвилювався і то зовсім закривав собою й дорогу й дерева лісу, то росплювався, і о. Аркадію видно було й дорогу, й купи мокрих, сумних дубів. Часом на небі показувались і зірки.

Скоро мусів бути світ, але до города було ще далеко. Вийшовши з лісу, ще треба було йти верстов пять до мосту через річку — по лугу, а потім по кучугурах піску.

Нарешті таки о. Аркадій вийшов з лісу. Чоло й спина у його були мокрі, а ноги мліли з утоми і грузли в болоті. Біля дороги в тумані паслись коні. Не довго думаючи, як і завжди о. Аркадій попрямував до одної коняки.

— Тпру-тпру, — озвався він до неї, беручи за мокрий чуб.

Коняка оторопіла і фиркнула.

— Тпру!... Не бійся, дурна!... — говорив він, гладячи рукою теплу тварину і нахиляючись до пута.

Путо було прядивяне, і він його живо зняв, накинув коняці на шию, ухопив її за край гриви, стрибнув і опинився верхи.

Коняка кинулась в бік, але о. Аркадій сів добре і скоро він справив її на дорогу і поїхав до мосту.

— От як, по-запорожськи!... Мов злодій який.

Тепер о. Аркадій почував себе краще і тільки стежив, щоб коняка не завезла його кудись в другий край, — праворуч в село, до свого хазяїна, або що. А утома брала своє; хотілось тепла, хотілось спати, і о. Аркадій з задоволенням почував під собою теплу коняку.

„Колиб уже скоріше міст... Коли би уже скоріше!..." — сумно думав він, коли, як стій, разом з туману перед ним виринули якісь будівлі.

„Що се таке?... А, се завод!... Вже скоро річка".

О. Аркадій звернув трохи з дороги коняку, щоб бува од заводських ворів хто не побачив його й не признав за злодія, обїхав завод луком і знов виїхав на дорогу.

„Чисто так, як злодій!" — думав він.

В тумані жовтими плямами замріли лихтарі на мосту і відтіль почувся грюкіт і клапцання.

То по мосту йшов поїзд.

Ось низка огнів виринула з ним і з сичанням і торохтінням полинула знов у пітьму... туди в той край, куди треба їхати рятувати сімю й о. Аркадію.

Він спинив коняку й дивився у слід поїздови. Уже миготів тільки один червоний вогник і, бліднючи і зменшаючись, щоно у пітьму. Затихало й гуркотіння колес вагонів. О. Аркадій зітхнув і зліз з коняки.

— Спасибі! — сказав він їй, потріпавши по шиї і повернувши назад, провів кілька кроків і пустив. — Іди до-дому! — а сам по насипу почав збіратися на міст.

„Що то скаже архиєрей?" — думав він, йдучи по верхньому поверсі мосту й дивлячись вниз на річку.

„Води за туманом не було видно, але чулась вона близько, і вже було чути, що тут недалеко город. З двірця доносились свистки паровозів, чути було торохтіння колес по мощених каміннем улицях. Ось могутно загув на якомусь заводі гудок, через хвилину в терцію йому озвався другий. Десь мов далі низьким сипким басом, неначе з просоння заревів третій, і їх голоси оддались луною далеко на річці, на островах.

— Се мабуть, пять годин, а може й шість... — промовив о. Аркадій. — Куди ж я піду?

Г. він уявив собі весь пяний город, широкий його проспект, що тягнеться з долини на гору, а там майдан, собор і архиєрейське подвірре, щоб як тільки буде можна доступитись до архиєрея, а похати його, щоб дав дозвіл їхати до-дому. А як коли він дійшов до краю мосту і поглянув на ту вулицю, по якій йому треба було йти, то вона була така мертва й неприятна і така ще тьмяна, що він не звертаючи, ти пішов просто на дворець.

Там хоч є світ, є люде.

(Дальше буде).

НОВІ ПОСТАНОВИ В СПРАВІ ТИМЧАСОВОГО ВИЇЗДУ З АМЕРИКИ.

Як відомо, американський іміґраційний закон дозволяє чужинцям, котрі були законно допущені до Америки і тут поселились, на деякий час виїхати за кордон — в гостину чи за ділом — і потім без перешкоди повернутись назад, не дивлючись на загальне обмеження іміґрації і дозволену квоту. Таких іміґрантів, що повертаються з тимчасової гостини за кордоном, до „квоти" не рахують, якщо вони виїхали з наміром вернутися назад і коли вертаються на протязі недовгого часу. Звичайно час дозволений на поворот є шість місяців, але може бути і коротший і довший. Пустять назад і після шести місяців, коли виїхавший докаже, що якісь важні і оправдані причини перешкодили йому вернутися в свій час. Очевидно, чим довше він задержався за кордоном, тим трудніше це доказати і тим труднише йому переконати іміґраційні власти, що він не хотів виїхати з Америки зовсім, а тільки вибрався в гостину на деякий час, з наміром вернутися.

Те право, щоби повернутися назад до Америки, можна дістати двома способами. Перший такий, щоб звернутися до американського консуляту за кордоном за „не-квотними візами", які по закону належаться вертаючому іміґрантови. В такім випадку для повороту треба мати пашпорт, треба за віза заплатити звичайну таксу десять долярів і передівсім треба консулеви доказати:

1. Що іміґрант вже був раз по закону допущений до Злучених Держав;
2. Що він в Америці осівся на постійний побут або, як це кажеться, має там свою „резиденцію";
3. Що виїхав за кордон тільки на деякий час, з наміром вернутися назад до Америки;
4. Коли він довго задержався за кордоном, що були якісь оправдані і від нього незалежні причини, які його задержали.

Коли все те буде доказане, тоді консуль дасть іміґраційні віза „поза квотою", з якими іміґрант може вернутись до Америки. Одначе часто буває дуже трудно, а то й неможливо доказати всі ті чотири пункти. Наприклад, будучи десь в Европі, як доказати американському консулеви, що хтось вже давніщ був допущений до Америки по закону. А ще чим довше хто забавився за кордоном, тим певніщих доказів консуль звичайно вимагає.

Тому з всякого погляду вигідніше ще перед виїздом з Америки дістати собі дозвіл на поворот, так званий „перміт ту ріентер". Такий дозвіл дає Іміґраційне Бюро у Вашинґтоні і туди треба робити подання на окремім формулярі (форма 631) та долучити до подання дві фотоґрафії і три доляри.

Доси було так, що Іміґраційне Бюро присилало такий дозвіл самому аплікантови, та в тій справі власне від 1-го липня обовязують нові постанови. А саме в своїй аплікації виїзджаючий повинен подати найближчий „іміґраційний офіс", до якого він хоче, щоб прислали дозвіл на поворот і там він його собі відбирає перед виїздом. Колиби хотів виїхати ще поки дозвіл прийшов, то може в іміґраційнім офісі особисто лищити свою адресу за кордоном і туди йому відошлють.

Такий „перміт ту ріентер" з Іміґраційного Бюра є настільки вигідний, що з ним можна повернутись свобідно без огляду на квоту і для повороту не треба вже ходити до американського консуляту за візами ні за нічим, і, розуміється, не треба платити за віза. Кождий іміґрант, чи новий чи такий, що вертається, мусить одначе на вступі платити так званий поголовний податок (гед текс).

З таким дозволом можна правильно вернутися на протязі шести місяців. Але можна дістати його і на довще і можна його продовжити, звертаючись знов до Іміґраційного Бюра у Вашинґтоні і предкладаючи причини для такого продовження.

МУХИ, ТАРГАНИ, БЛОЩИЦІ.

В нечистій хаті можна їх все здибати, але коли наступає тепла пора року, то можуть замножитись навіть там, де господиня зберігає чистоту й порядок, й нераз трудно їх вигубити. А ті хатні чужоїди не тільки викликають огиду, а й представляють собою справжню небезпеку як жерело всякої зарази і всяка дбайлива господиня повинна негайно поробити всі заходи, щоб їх з хати збутися.

Звичайна хатня муха розводиться всюди, на селі і в місті і по віcм світі. Свої яєчка вона складає найбільше в кінськім навозі, та зрештою всюди, де богато бруду і гниючих матеріялів. Муха складає нараз яких 120 яєчок і на протязі не цілого дня виходить з них нове покоління мух, які швидко дозрівають і за яких 10—14 днів готові в свою чергу складати яєчка. Таким способом на протязі одного літа може „вийти в світ" яких десять або й більше мушачих поколінь. І тому вони такою масою можуть зявитись у всякім помешканню, де лиш найдуть собі подостатком харчів.

Звичайні способи, як захоронятись від мух, є загально відомі: сітки на вікна й двері — тільки треба їх в свій час заздалегідь поприбивати; липкі бинди та трійливі порошки все менше або більше помагають. Тільки де є діти в хаті, там треба уважати, щоб не лишати на верху труток на мухи, які містять в собі аршеник. Три чайні ложочки формаліну на пів кварти молока або засолодженої води дають добрий розчин для тої цілі.

Але всі ті способи помагають тільки тоді, коли в хаті і на дворі оберігають чистоту і гиґієну. Коли по хаті та по кухні всюди порозкидані відпадки й окрухи їжі та всяке инше сміття, то збутися їх з хати трудно.

Де в хаті нечисто, там швидко звивають собі кубла ще поганіші чужоїди — таргани. Але що вони перелазять з помешкання на помешкання, то й добрим господиням приходиться нераз зводити з ними кампанію. Таргани замножуються найбільш по кухнях і коморах. За дня вони ховаються в щілинах стін і виходять „на лови" аж тоді, коли згасне світло. Вміють дуже швидко і хитро втікати. Годуються всякими останками харчових продуктів, а коли тих нема, беруться за палітурки книжок, шкіру на мебелі і таке инше.

Тарганів теж можна труїти — бораксом або сіркою — та часто в них є свій „розум", щоб не доторкатися їжі, до якої підсипано трійки. Розчини в фосфору теж бувають часом успіщні, та вони небезпечні там, де в хаті є діти. Зовсім певно вигубити тарганів можна лише прокуреннєм помешкання, та робити це треба обережно і тільки хто знає, як його робити.

Найгірші з усіх тих хатних паразитів — блощиці, так як вони годуються людською кровю, і добувають її, проколюючи шкіру спячої людини. Нема сумніву, що таким способом вони поширюють деякі заразливі слабости. Зовсім певний спосіб винищення блощиць — теж прокурити сіркою щільно заперте й позатикане помешкання. З инших способів найбільш простий і певний — часто змивати мебель та инші хатні предмети горячою водою.

ЗЕЛІЗНА ПРОМИСЛОВІСТЬ В АМЕРИЦІ.

Америка продукує мало не половину заліза і більш як половину всеї сталі на світі. В 1924 році обраховано світову продукцію чавуну на 64 міліони тон і сталі на 73 міліони тон. З того Злучені Держави дали поверх 31 міліонів тон чавуну і близько 38 міліонів тон литої сталі.

Для виробу заліза й сталі потрібні три речі: залізна руда, вугілля, властиво кокс і вапняк, камінь, маючий в собі вапно. Залізної руди має Америка богато в Мінесоті, Мишиґен, Висканєин і в Алабамі, та найбільше власне в Мінесоті, в копальнях понад озером Супіріор, які постачають богато більш як половину всеї американської руди. Вона там близько поверхні так, що добувати її можна з відкритих шахтів — наче величезних ям. Розуміється, передтим мусять зґребати з верху цілу масу землі, та потім величезними машинами і паровими лопатами виґрібають просто з дна ями руду. Ями бувають на милю й більше завдовшки і по сто та більше стіп глибокі так, що з одної можна добути нераз по кілька тисяч тон руди. В Дулут вантажать її на кораблі і в час, коли озеро Супіріор не замерзло, безконечний ряд тих кораблів везе залізну руду до центрів сталевої індустрії в Пенсилвенії, Ілінойс, Індіяні й Огайо. В Америці, як зрештою всюди инде, виходить більш економічно везти руду туди, де є вугілля, ніж вугілля до руди.

Другим основним сирим матеріялом для виробу заліза і сталі є вугіль. Тільки поки він піде до сталевих гут, мусить наперед перегоріти в окремих печах на кокс. Притім давніш більш як четверта частина вугля ішла з димом, та тепер з того диму та з відпадків продукують ґаз, який служить для отоплювання і тих самих коксових печей і горнил у сталевих гутах.

Третій матеріял, потрібний для виробу заліза і сталі, вапняк, добувають в Америці в кільканацяти місцях, з яких його теж перевозять до сталевих гут. Сповнивши в них своє завдання, вапняк виходить з них як жужелиця, якої уживають при будові доріг або переробляють на цемент. Тому в Пітсбурґу, Шикаґо і всюди біля сталевих заводів є також великі фабрики цементу.

Першим великим центром сталевої індустрії в Америці став Пітсбурґ, маючий під рукою великі копальні вугля і залізниці для транспорту сирих матеріялів і розподілу готового проукту. Клівленд — по середині дороги поміж рудою і вугіллям, — Шикаґо, найбільший залізнодорожний центр в Америці і біля озера Мишиґен, та Ґері біля Шикаґо стягнули потім до себе велику частину неустанно зростаючої промисловости.

Залізна руда, така, як її добувають з землі, складається з заліза і кислороду, занечищеного ще деякими складниками. Тому вона мусить перейти через жар у залізній гуті, де вона топиться з коксом і вапняком і таким способом вичищується з кислороду і нечистоти та лишається чистий чавун, перелитий в груди, в яких він холоне.

Сталь роблять ріжними способами. Звичайно розгрівають сире залізо з вапняком до дуже високої температури у так званім відкритім горнилі, огрітім ґазовим полумям. Одначе найліпша сталь виходить з електричних печей, роблена так званим Бесемерським способом.

В 1880 році було в Америці 341 індустріяльних підприємств, продкууючих залізо і сталь. На протязі слідуючих двацять-пяти літ це число зменшилося до 191 і все ще далі зменшується, хоч разом з тим дуже швидко росте продукція. Справа в тім, що раз-у-раз відбувалися злиття декілька підприємств в одно. Найбільше таке злиття наступило в 1901 році, коли з яких десяти великих індустріяльних підприємств повстала відома „Юнайтид Стейтс Стіл Корпорейшен". В 1925 році вона мала маетку вартости близько двох з половиною біліонів долярів. На той маєток складаються залізні і вугільні копальні, сотні залізних і сталевих заводів, тисячі гут і печей. В 1925 році прибутки цеї „Стіл Корпорейшен" перевисшили 173,000,000 долярів. В її підприємствах і фабриках працювало в тім році 249,833 (майже чверть міліона) осіб.

Другу таку велику комбінацію сталевих і залізних підприємств представляє „Бетлеґем Стіл Корпорейшен" з фабриками й заводами в Пенсилвенії (Бетлеґем, Джанставн, Ковтсвил, Редінґ і в инших містах). Маєток її обраховано в 1925 році на 67,000,000 долярів і прибутки того року на 39,000,000. В Бетлеґемській корпорації працювало торік поверх 60,000 робітників.

Еверет Дін Мартин.

ЩО ТАКЕ ПСИХОЛЬОҐІЯ?

I.

Психольоґія є спробою добути наукове розуміння людської натури. Звичайно, пізнанням та розумінням людей і людської натури ми всі заціцавлені. Коли ми не говоримо про себе, то звичайно балакаємо про своїх сусідів. І тими людьми, що коло нас, ми цікавимось не тільки задля сплетень, так же як не все воно знак самолюбства, коли ми балакаємо про себе. Щоби присвоїти собі добрі привички та правильну поведінку та щоби запанувати над самим собою, ми мусимо хоч трохи себе знати. І очивидно, хто краще на людях розуміється, той і швидше з ними до ладу дійде.

Коли ми кажемо, що якусь людину ми знаємо, то це значить, що знакомі з нею настільки, щоби знати її звичаї, її смак, її особливі прикмети, взагалі натуру і характер цеї людини. З тим знанням ми можемо менш-більш предбачити, що та людина скаже про таку чи иншу річ та що вона в певних умовах зробить. Без такого знання люде взагалі ледви моглиб дійти між собою до ладу та разом жити. Не моглоб бути того, що називається суспільним життям, бо не знаючи, що яка людина любить і чого не любить, чого хоче і що в якім випадку може зробити, ми не моглиб достосувати до неї своїх бажань та вчинків. Саме життя з людьми і поміж людьми примушує нас бути свого роду „психольоґами" і сам здоровий розум вчить нас „психольоґії" — знання людського характеру.

Великі проводирі людства, творці держав, керовники народів, військові команданти, індустріяльні орґанізатори, — мали звичайно особливий хист пізнавання людей. Тай богато того, що називають знанням життя або практичним розумим, є саме такою буденною психольоґією.

Та хоч та буденна психольоґія і здоровий розум у пізнаванню людей потрібні і користні, то на загал вони спираються тільки на здогади й домисли. До людей ми придивляємось і людей судимо й оцінюємо звичайно тільки для вузьких, практичних цілий, і тому часто робимо помилки. Така оцінка буває часто самовільна і мало хто може дати якусь розумну причину, чому він якусь людину любить або не любить. Про одного добре відомого американського видавця опвідають, що купивши нову ґазету і прийшовши перший раз в редакцію, він зараз же на вступі показав пальцем на одного з співробітників ґазети і сказав: „Ось цего відправте!" „Чому?" — питається головний редактор, — „Хиба ви не знаєте, хто це? Та це один знайліпших політичних письменників в Америці!" — „Нехай собі буде й найліпший, але все одно відправте його, він для мене за грубий." Видавець цей не любить товстих людей. Цезар, як відомо, навпаки, — не довіряв худим людям, а волів грубих.

Ще в дуже давніх віках, у творах стародавніх фільософів можна найти чимало заміток а то й цілі розділи присвячені міркуванням над душею і характером людини. Богато в них розумного, остроумного та справедливого. Але на загал все це тільки міркування, теж ніби здогади, спекуляція, закрашена фільософічними поглядами автора. І ту психольоґію годі назвати науковою, так як в той час автори не мали ще новочасних наукових методів — способів досліду.

Наукова психольоґія почалася яких сто літ тому, коли учені люде, головно в Німеччині, почали придумувати інструменти, якими можна би досліджувати умове життя людини. Вебер, Фехнер і пізнійше Вундт зробили дуже богато, щоби досліди людської натури оперти на наукові основи. В Америці перші психольоґічні лябораторії влаштували професор Вилем Джеймс в Гарвардськім університеті і професор Станлі Гол в університеті Джана Гопкинса. Та взагалі наукова психольоґія — справа ще молода. І як майже кожня наука, в своїх початках вона робить враження більшої науковости, ніж показують її довершені результати. І коли яка нова наука швидко розвивається, то на початку буває богато замішання й під науку підшивається таке, що наукою зовсім не є.

Тільки розвиваючи і застосовуючи наукові методи, ми можемо дійти близько до точного і певного пізнання людей. Довгі віки люде бачили звізди на небі та придивлялись до їх руху, поки почалася наука астрономії. Але та наука зовсім змі- про те, яке місце й яке признанила нашу думку про світ та чення має людина в світі. І так само можна сподіватися, що наука дасть нам інакше розуміти людську натуру та краще її виховати.

II.

В наші часи помітно доволі широку і все більшу цікавість до „психольоґії". Богато людей звертається до неї з надією найти в ній якусь тайну формулу, щоб здійснились мрії, перетворилось життя, і розуміється все те без великого труду. Людям, котрі не мають наукового вишколення, наука часто здається якимсь чудесним і чудотворним обрядом. Певна річ, що ми живем у „віці науки", але більшість людей бачить тільки плоди науки, а не знає ні її методів ні обмежень. Дива науки богато людей приймає як чудеса науки. Люде все ще вірять в чудеса та маґію і наука тих забобонів ще не розвіяла. На саму науку ще дивляться як на нове чудо чи маґічну штуку.

Психольоґія не є виїмком від того правила. І її вживають для зовсім не наукових цілий і від її імени торгують всякими небилицями та штуками. Один з моїх знакомих просив свою жінку не читати книг з психольоґії, бо це, мовляв, небезпечно. Назву „психічних дослідів" присвоїли собі всякі штукарі, що товчуться з „духами". Мало не в кожнім популярнім журналі оголошують на продаж „курси психольоґії" з усякими приманками для легковірної публики. Кільки лекцій психольоґії то й, мовляв, гроші самі полізуть у вашу кишеню. Навчитесь так говорити до людей, що кого хочете переконаєте, і на кого тільки глянете, то вас полюбить, виробите собі память, розвинете „силу волі", здобудете вплив на людей, і так далі, словом, осягнете все, чого тільки душа забажає. Один мій приятель, в якого память не домагала, передплатив собі курс таких нсихольоґічних лекцій про скріплення памяти. Чудесна річ, говорив, якби тільки він міг запамятати собі хоч одну лекцію.

Знаю про ґрупу робітників, які орґанізували собі школу і на шкільній програмі, між иншим, поставили також курс психольоґії. Богато учеників записалося на той курс з тою надією, що психольоґія поможе їм перехитрити чи переконати власника фабрики. Та ще частіш „бизнесменів" баламутять всякі самозванні „психольоґи", даючи їм лекції, як то науково проводити над людьми, як добирати собі помічників, як здобувати послух, і таке инше. Один такий психольоґ має широку практику, помагаючи бизнесменам добирати собі помічників на основі краски їх волося та форми голови. Инший почтою дає поради та розбирає характер людей з присланих йому фотоґрафій.

Пів-освічені чоловіки та жінки надувають ще менш освічених, читаючи лекції та орґанізуючи лекції психольоґії, якими обіцюють виґоїти слабости, дати здоровля, богацтво, душевний спокій; особистий вплив, розвинути скриті та „несвідомі" сили ума, і так далі. Хто хоче справді навчитися знати що-небудь про психольоґію, той повинен передовсім вистерегатися таких штук. Це не наука. Ніяка шануюча себе людина не буде того говорити і від таких штук тільки шкода може бути. Ніяка наука не творить чудес і не дає нічого даром, без труду.

III.

Одначе наука психольоґії, коли її стосувати чесно й обережно, дала вже богато добрих результатів і обіцює ще більше. Тільки все треба мати на увазі, що психольоґія є щось більше, як спосіб орудування самим собою та своїми сусідами. Її теоретичне значіння є більше, як безпосередні практичні користи: Тай ті користи не такі, як богато людей думає і як ті, що я оце про них згадував. І людина, котра хоче „стосувати" психольоґію на практиці чи користуватись з неї для яких практичних цілий, повинна передівсім основно пізнати історію, теорію та методи цеї науки.

Наука психольоґії мала передівсім великий вплив на виховання й навчання дітей. Два професори Колумбійського університету, Джан Дюей і Едвард Л. Торндайк, вспіли самі виробити і поширити нові способи того виховання і навчання в американських школах, і вони не одинокі, що на тім полі працюють. Богато шкіл, публичних і приватних, застосовує в себе все новіщі й кращі педаґоґічні методи та виробляє й розвиває окремі способи випробування та міряння умової здатности учеників, щоб задовольнити потреби та розвинути ум і більш і менш спосібних і навіть тих, що здаються зовсім неспосібними.

Важне поле для психольоґічних дослідів дає індустрія. Досліди ті почато пізнійше і результати їх не такі ще широкі та помітні як у вихованню, але проте й вони дали вже деяку користь. Згадатиб тільки досліди над рухами рук та тіла, які робітники виконують при праці, над утомою, над зміною робітників і переходом від одної праці до другої, чому воно і як зарадити тим шкідливим для суспільства та дошкульним для самого робітника наслідкам індустріяльної праці.

За те не зовсім без закиду є ужиток психольоґії в усякій пропаґанді за всякі інтереси — політичні, індустріяльні, релігійні, то-що. Громадська думка сьогодня так обставлена й обстріляна пропаґандою всякого роду і для всяких цілий, — часто не знати, для яких, — що нераз трудно і буває, що й зовсім неможливо дійти до правди навіть в справах великого громадського значіння.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".